

**Allanazarova Aziza Oltiboy qizi,
Sultonov Ravshan Komiljonovich.**

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Tibbiyot kafedrasida dotsent v/b, PhD, Stomatologiya yo'nalishi 22-01 guruh talabasi.

Email: ravshansulton605@gmail.com

Muammoning dolzarbligi: Dunyo aholisining tish kasalliklaridan paydo bo'ladigan qo'rquv xissiyoti yuqori o'rinlarni egallaydi va aniqlandi. (Korchagina V.V., 2008; Maslak Ye.E. 2008; Schuller A.A. 2003; Folan M.O. 2004; Heft M.W. 2007; Hermes D. 2007; Nicolas E. 2007). Qo'rquvning eng yuqori darajasi-stomatofobiya-bolalikda shakllanishi va hayot davomida davom etishi mumkin (Kononenko Yu.G. 2001; Derevyanchenko S.P., 2005; Gower P.L., 2004; Milgrom P., 2004).

Ko'pgina tish kasalliklarining rivojlanishi erta bolalik davrida boshlanadi, ammo otalar va bolalarda tish kasalliklaridan qo'rqish xissiyoti o'zining jiddiy muammosini keltirib chiqaradi va tish shifokorlariga zarur choralarni ko'rishga imkon bermaydi [1, 2, 3].

Jahon sog'liqni saqlash ma'lumotlariga ko'ra dunyo tibbiyot sohasida bolalar o'limi eng asosiy muammolardan biri bo'lib kelmoqda. Bugungi kunda bolalar o'limi darajasi 1000 ta tirik tug'ilgan bolalarda 15,6% to'g'ri kelishiga qaramasdan bolalar tug'ilishi ko'rsatkichi juda past, yani 9,1% qilmoqda. Jumladan 5 yoshgacha bolalar o'lim ko'rsatkichi O'zbekistonda 2018 yilda 9,8 ming nafarni tashkil qilmoqda [4, 5]

Bolalarda tish kariyesining tarqalishi stomatologiya klinikalarining bolalar bo'limlariga yordam so'rab murojaat qilganlarning umumiy sonining 60% ini tashkil qiladi. So'nggi paytlarda og'iz bo'shlig'iga o'tilib chiqqandan keyingi dastlabki yillarda doimiy tishlarning kariyesli jarayonining intensivligini oshirish tendentsiyasi kuzatilmoqda. Bolalar va o'smir yoshdagilarni tekshirishning o'ziga xos xususiyatlari, vaqtincha va doimiy tiqilib qolishi tishlaridagi turli xil kariyes shakllarini tashxislashning murakkabligi, davolash usulini tanlashdagi qiyinchilik bolalar stomatologining yuqori kasbiy tayyorgarligini talab qiladi [6]

Tadqiqot maqsadi: Bolalarda tish kasalliklarida paydo bo'ladigan qo'rqish darajasini baholashdan iborat.

Tekshiruv usullari va materiallari: Tekshiruv Surhondaryo viloyat bolalar stomatologiya markazi hamda Termiz shahar №2 va №3 oilaviy poliklinika, Angor tuman markaziy stomatologiya poliklinikasiga 2020-2023 yillarda murojat qilgan bolalarni ustida olib borildi.

Retrospektiv tahlil guruh tarkibiga turli tish kasalliklari aniqlangan 184 nafar bola olinib, tekshiruvdagi bolalarni anamnez ma'lumotlari, kasallikni davomiyligi hamda, laborator va instrumental tekshiruvdan o'tgan bemorlar olindi.

Retrospektiv guruhdagi bolalarning yosh bo'yicha tasnifi

№ 1 jadvalda keltirilgan.

Yosh (M±m)				
1-3 yosh	3-5 yosh	5-7 yosh	7-12 yosh	14 yosh va undan yuqori
2,1±0,1	3,7±0,3	6,2±0,2	9,5±0,3	12±0,2
Yashash joyi	Yosh			

	1-3 yosh		3-5 yosh		5-7 yosh		7-12 yosh		14 yosh va undan yuqori	
	Abs	%	Abs	%	Abs	%	Abs	%	Abs	%
Shahar n=66	6	3,3	20	10,8	24	13	10	5,4	6	3,3
Qishloq n=118	12	6,5	28	15,2	34	18,5	34	18,5	10	5,4

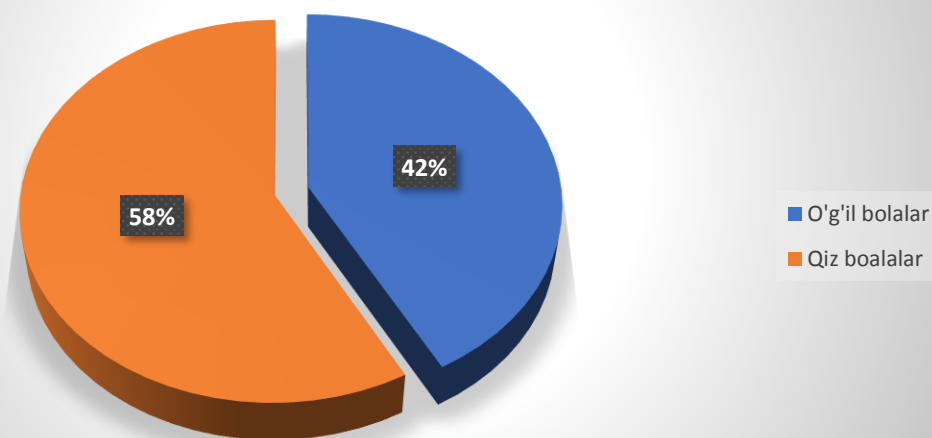
Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, retrospektiv guruhdagi bolalar 184 tani tashkil etadi. Ulardan 66 tasi shahar aholisi 35,9% va 118 tasi qishloq aholisida yashovchi bolalar bo‘lib u 64,1% ini tashkil etadi. Yosh jihatdan: bolalarning 3 yoshdan 5 yoshgacha retrospektiv guruhda ($3,7 \pm 0,3$) ulushi 31,1% ni (29 ta bola), 5 dan 7 yoshgacha ($6,2 \pm 0,2$) bo‘lgan bolalar (24 ta) 26% ni tashkil qildi.

Tadqiqot natijalari: Bolalarda tish kasalliklarida paydo bo‘ladigan qo‘rqish darajasini baholashda stomatologik fobiyaning o‘rganish va uning shakllanishiga hissa qo‘shadigan oilalar tarbiyasi shuni ko‘rsatadiki, Stomatologik fobiya belgilari yosh bolalarning uchdan birida (35,9%) aniqlangan va tish kasalliklaridan qo‘rqish xissi maktab yoshidagi bolalarning ko‘pchiligiga 5-7 yosh xosdir mos ravishda (54,7%-89,2%) teng.

Yosh bolalarning stomatologga birlamchi tashrif buyurish sabablari orasida birinchi o‘rinni bolalar shifokori tomonidan tibbiy-profilaktik ko‘rikdan o‘tkazish zarurati (77,1%), sezilarli kariyes (15,8%) va tish og‘rig‘i (4,1%) egalladi. tashriflar sabablari, travma (2,1%), va boshqa (1,0%).

Bolalarning dastlabki stomatologik tekshiruvi ota-onalar o‘ylaganidan ko‘ra kasallikning ko‘proq tarqalishini aniqladi: 32,2% bolalarda tish kariyesi bor va davolanish kerak edi. Bolalar qanchalik katta bo‘lsa, tish kasalliklari qanchalik tez-tez aniqlansa, davolanishga bo‘lgan ehtiyoj shunchalik yuqori bo‘lgan: 1-3 yosh – 13,5%, 3-5 yosh – 34,8%, 5-7 yosh – 28,8%, 7-12 yosh – 45,9%.

Tekshiruvimizdagi bolalarni jins buyicha taqsimoti

Tish shifokorining qabulida birinchi kurikda bolalarning xatti-harakatlarini o‘rganish shuni ko‘rsatdiki, har uchinchi bolada stomatologik fobiya belgilari (tashvish, bezovtalik, uyga ketish istagi, ko‘z yoshlari) aniqlandi.

Ikki yoshgacha bo'lgan bolalarda stomatologik fobiya belgilari ikki yoshdan oshganlarga qaraganda sezilarli darajada tez-tez aniqlandi: 47,4% va 28,3%, $p < 0,01$. Tadqiqotga olingan yosh bolalarning tishlarini davolash jarayonini kuzatishi shuni ko'rsatdiki, ko'plab onalar (29%) bolalarning og'iz bo'shlig'idagi tibbiy muolajalardan qo'rqib, o'z farzandlarini majburiy davolashga ruxsat berishni istamasliklari sababli tish davolashdan bosh tortgan yoki bolalarini davolashni to'xtatgan.

Xulosa: Bolalarda tish kasalliklarining erta boshlanishi va davolashga katta ehtiyoj fonida rivojlanadigan stomatologik fobiyaning yuqori tarqalishi katta ijtimoiy ahamiyatga ega va maxsus profilaktika dasturlarini ishlab chiqish zarurligini belgilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ali Taani "Probing the Accretion Induced Collapse of White Dwarfs in Millisecond Pulsars" // 2017, IOP Conf. Series: Journal of Physics: Conf. Series 869 (2017) 012090.

2. Калванди Г, Шахрамян И, Фармани А, Ядегари С, Паруи Ф. "Серологическое исследование целиакии у детей с кариесом зубов" Антитета к Хуму. 2021;29(4):237-241. doi: 10.3233/НАВ-210445. PMID: 34092626.

3. Чжу Ф, Чен Ю, Ю Ю, Се Ю, Чжу Х, Ван Х. Распространенность кариеса первых постоянных моляров у детей 6-8 лет. ПЛОС Один. 13 января 2021 г.;16(1):e0245345. doi: 10.1371/journal.pone.0245345. PMID: 33439883; PMCID: PMC7806152.

4. Sulstonov.R.K, Sodiqova.Z.Sh, Boboyorov.S.U. Dynamics of fat cels of the bronchial tree mucosa in postnatal ontogenesis. // Central Asian Journal of Medical and Natural Science (CAJMNS) –Toshkent. Volume 2 № 4, 2021. С. 182-184.

5. Sulstonov R. K., Sodiqova Z. S. o'g'li, BSU (2021). Dynamics of Fat Cells of the Bronchial Tree Mucosa in Postnatal Ontogenesis. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MEDICAL AND NATURAL SCIENCES, 2 (4), 182-184.

6. Sultanov, Ravshan Komiljanov, et al. "Dynamics of development of tissue structures of the trachea and bronchial wall in the period of six months of childhood." European journal of modern medicine and practice 2.4 (2022): 24-29.

7. Урибе С.Е., Иннес Н., Мальдупа И. Глобальная распространенность раннего детского кариеса: систематический обзор с метаанализом с использованием диагностических критериев ВОЗ. Int J Pediatr Dent. Ноябрь 2021 г.;31(6):817-830. doi: 10.1111/ipd.12783. Epub, 30 апреля 2021 г. PMID: 33735529.